

Opvoedingsondersteuning in Europa

Samenvatting

Inleiding

In de discussie over de balans tussen werk en privéleven en het welzijn van kinderen is er veel aandacht geweest voor onderwerpen als kinderopvangdiensten, flexibele werkafspraken en kindertoelagen. Hoewel de invloed van opvoeding op het welzijn en de toekomstige kansen van kinderen algemeen wordt erkend, worden opvoedingsondersteuning en educatie pas sinds kort beschouwd als een maatschappelijke investering die bijdraagt aan het verminderen van de druk op ouders en die ouders helpt verplichtingen op het werk en binnen het gezin met succes te combineren. Goede opvoedingsvaardigheden hebben een zeer positief effect op de lichamelijke, emotionele en intellectuele ontwikkeling van kinderen. Opvoedingsondersteuning kan de gezondheid en het welzijn van kinderen bevorderen door ouders te laten zien hoe ze geestelijke gezondheidsproblemen kunnen herkennen of door hun advies te geven over goede voeding. Daarnaast kunnen ouders advies krijgen over de manier waarop ze het gedrag en de resultaten van hun kinderen op school kunnen verbeteren. Lijfstraffen kunnen worden beschouwd als een extreme vorm van slecht ouderschap: in opvoedingscursussen leren ouders hoe ze huiselijke conflicten op een constructieve en positieve manier kunnen oplossen. Opvoedingsondersteuning en educatie helpen ouders al deze doelen te bereiken door hun de juiste instrumenten in handen te geven en hun vaardigheden te verbeteren via advisering, trainingen, bewustwordingscampagnes en lesmateriaal.

Als onderdeel van haar voortdurende onderzoek op het gebied van werk en gezin heeft Eurofound onlangs werkzaamheden verricht op het terrein van opvoedingsondersteuning en onderwijs. Het verslag daarover biedt vergelijkbare gegevens over diensten voor opvoedingsondersteuning en educatie voor gezinnen met kinderen, en met name voor gezinnen met baby's en peuters. Het verslag put uit informatie die is verzameld via literatuuronderzoek, alsmede uit zeven landenverslagen, die de dienstverlening in België, Estland, Hongarije, Ierland, Oostenrijk, Portugal en Zweden onderzoeken. Elk landverslag bevat casestudy's van diensten die als richtsnoer zijn gehanteerd om te bepalen wat goed werkt.

Beleidscontext

Diverse internationale ontwikkelingen op het terrein van opvoedingsondersteuning hebben richting gegeven aan beleidsinitiatieven op nationaal niveau. Zweden heeft in 1990 het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind geratificeerd en dit heeft geleid tot ouderschapsinitiatieven die de gezondheid en het welzijn van kinderen in dat land positief hebben beïnvloed. In Oostenrijk is tijdens het internationale jaar van het gezin (1994) op federaal niveau een werkgroep oudereducatie opgericht, die heeft geresulteerd in de ontwikkeling van een wettelijke basis voor de financiële ondersteuning van oudereducatie. In België en Estland is Aanbeveling nr. 19 (2006) van de Raad van Europa aan de lidstaten over beleidsmaatregelen ter ondersteuning van positief ouderschap van invloed geweest op de totstandkoming van nieuwe wetten en programma's.

De Europese Unie besteedt ook steeds meer aandacht aan opvoedingsondersteuning, vooral via onderzoeksprojecten en activiteiten waarbij ouders van elkaar leren. Opvoedingsondersteuning speelt tot nu toe echter niet of nauwelijks een rol in de discussie over opvang en onderwijs voor jonge kinderen, armoede bij kinderen of de maatschappelijke dialoog over de combinatie van werk, privéleven en gezin.

Hoofdconclusies

Het uit de weg ruimen van bestaande vooroordelen over de doelen en doelgroepen van opvoedingsondersteuning is een eerste stap naar een massalere benutting van de diensten. Veel ouders lijken te aarzelen om gebruik te maken van de diensten, hetzij omdat ze bang zijn te worden geafficheerd als 'slechte ouders', hetzij omdat ze geloven dat dit soort ondersteuning alleen bedoeld is voor gezinnen die het risico van sociale uitsluiting lopen. Een van de manieren waarop de verstrekkers van deze diensten de deelname proberen te bevorderen, is door hun aanpak te richten op het 'verbeteren van vaardigheden' in plaats van 'in te zoomen op tekortkomingen', wat in het algemeen geen recht doet aan de huidige vaardigheden van ouders.

Wat het introduceren van diensten betreft, zijn deskundigen en organisaties die met gezinnen en kinderen werken voorstander van 'progressief universalisme' (d.w.z. ondersteuning voor iedereen, maar meer ondersteuning voor degenen die deze het meest nodig hebben) als de effectiefste en minst stigmatiserende vorm van dienstverlening. Om specifieke groepen te bereiken zijn strategieën waarbij de dienstverleners regelrecht naar het huis van het gezin gaan ('go structure') het nuttigst gebleken.

Onderzoek heeft uitgewezen dat er nog steeds veel moet worden gedaan om vaders aan te moedigen deel te nemen aan opvoedingsondersteuningsprogramma's. Als er niet meer vaders gaan deelnemen, ontstaat het risico dat een gezinsmodel waarin de moeder wordt gezien als de 'gecertificeerde' opvoedingsdeskundige in huis, sterker de overhand krijgt.

Opvoedingsondersteuningsdiensten worden verleend door uiteenlopende beroepsgroepen, van opvoedkundigen, psychologen, maatschappelijk werkers, advocaten en gezinsbemiddelaars tot beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg zoals verpleegkundigen en artsen. Veel cursussen worden gegeven door vrijwilligers of mensen die op projectbasis worden ingehuurd. In veel gevallen betekent dit dat er veel verloop is, wat een negatief effect kan hebben op de relationele vaardigheden van het personeel – een cruciale factor bij opvoedingsondersteuning.

Sommige landen hebben met succes cursussen opvoedingsondersteuning opgezet. Zo worden in het Verenigd Koninkrijk de nationale beroepscompetenties voor het werken met ouders gebruikt om hiaten in de training vast te stellen, prestatie-indicatoren uit te werken en een platform te bieden als basis voor beoordelingen en functieomschrijvingen. In Oostenrijk zijn hulpverleners op het gebied van opvoeding verplicht een opleidingsprogramma van 500 uur te volgen, dat speciaal is gericht op opvoedingseducatie.

Aan evalueren komen veel dienstverleners niet toe, omdat het hen vaak ontbreekt aan stimulansen of aan het personeel en de financiële middelen die nodig zijn om op brede schaal resultaten te meten. Kwaliteitscontrole wordt veelal uitgevoerd aan de hand van richtsnoeren voor financiering of door middel van collegiale druk (bijv. de open coördinatiemethode tussen Zweedse lokale overheden). Gestandaardiseerde programma's, die in veel Europese landen populariteit genieten, zijn vaak via formele methoden geëvalueerd, bijvoorbeeld met willekeurige controles. Sommige deskundigen hebben kritiek geuit op de nadruk die wordt gelegd op formele evaluatie, aangezien dat het risico meebrengt dat veelbelovende praktijken aan de kant worden geschoven.

Beleidsadviezen

- Cruciaal voor een geslaagde dienstverlening is een duidelijke definitie en afbakening van wat opvoedingsondersteuning inhoudt en wat de doelen zijn. Aangezien opvoedingsondersteuning raakt aan diverse gebieden, zoals gezondheid, onderwijs en sociaal welzijn, is het noodzakelijk duidelijke grenzen te stellen aan de rol van de verschillende diensten, teneinde hiaten en overlappingsen in de dienstverlening te voorkomen.
- Om ervoor te zorgen dat meer mensen gebruikmaken van de diensten en om aan de behoeften van de gebruikers van de diensten tegemoet te komen, is het van belang een breed scala aan ondersteuningsvormen beschikbaar te stellen.
- Ook verlaging van de deelnamekosten en het aanbieden van kinderopvangfaciliteiten op de dienstverleningslocatie hebben eraan bijgedragen dat meer mensen gingen deelnemen aan opvoedcursussen. Oudercontactgroepen zijn een veelgevraagde vorm van ondersteuning onder ouders: naar het blijkt geeft deze vorm van hulpverlening meer zelfvertrouwen aan deelnemers en draagt deze tegelijkertijd bij aan de sociale cohesie. In sommige gemeentes in Zweden zijn meer mannen en migranten aan de programma's gaan deelnemen nadat personeel uit deze groepen was aangenomen.
- Om de kwalificaties van het personeel te verbeteren moet ook het personeelsverloop worden teruggedrongen en moet de financiering van projecten worden veiliggesteld. Hierbij gaat het niet alleen om formele kwalificaties, maar is het ook van belang dat personeel leert hoe zij een soepele werkrelatie met ouders tot stand brengen.
- Opvoedingsondersteuning wordt vaak geleverd in de vorm van gestandaardiseerde internationale programma's. Deze programma's zijn op bewezen gebaseerd en zijn gewoonlijk uitgebreid geëvalueerd, bijvoorbeeld via willekeurige controles. Willen deze programma's echter effectief zijn, dan moeten ze worden aangepast aan de specifieke behoeften van hun doelgroep. In sommige gevallen zijn internationale programma's aangepast met behulp van onderzoekinstellingen en aan de hand van enquêtes en inventarisaties van de behoeften.

Aanvullende informatie

Het verslag *Parenting support in Europe* zal vanaf januari 2013 te vinden zijn op de website <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1270.htm>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Daniel Molinuevo, onderzoeksmedewerker, via dmo@eurofound.europa.eu